

Terugblik GOO Masterclass 'Water en Bodem Sturend in de gemeentelijke praktijk' (dinsdag 9 april 2024, Zutphen)

Op dinsdag 9 april 2024 organiseerde het GOO de masterclass 'Water en Bodem Sturend in de gemeentelijke praktijk'. Zo'n 30 collega's van de Gelderse gemeenten, omgevingsdiensten (en waterschappen namen deel aan de masterclass. Bij de kennismaking deelden de deelnemers hun vragen, zoals:

- Wat is er nodig om WBS een onderligger voor ruimtelijke ontwikkelingen te laten zijn?
- Hoe krijg je in de gemeentelijke organisatie de neuzen dezelfde kant op?
- Wie is waarvan? Welke rollen hebben de provincie, waterschap, gemeente en de omgevingsdienst?
- Hoe Sturend moeten/kunnen/willen we Water en Bodem maken?

Inzicht in het ondergrondse landschap

Docenten Vincent Grond (landschapsarchitect) van GrondRR en Gilbert Maas (onderzoeker geomorfologie en landschap) van Geo-inspiratie gingen van start met een algemene introductie. De kwetsbaarheid van het natuurlijke systeem voor wateroverlast en verdroging is door menselijk ingrijpen in het natuurlijke systeem veel groter geworden. Om de kwetsbaarheid voor effecten van klimaatverandering te verlagen, moeten we het natuurlijke systeem van de ondergrond – en de daarmee samenhangende begroeiing - weer laten functioneren. Dat vraagt om bewustwording, want het oorspronkelijke ondergrondse landschap is nog onder onze steden en dorpen aanwezig, maar het belang daarvan voor de weerbaarheid van het gebied tegen droogte en wateroverlast zit niet meer in ons collectieve bewustzijn.

In groepjes écht gevoel krijgen voor het ondergrondse landschap

Voor een voorbeeldgebied in Gelderland onderzochten de deelnemers in groepjes de kenmerken van het oorspronkelijke ondergrondse landschap, oftewel het bodem- en watersysteem. Vervolgens bekeken ze hoe de mens in het oorspronkelijke systeem heeft ingegrepen, en welke kwetsbaarheden daardoor zijn ontstaan voor droogte en wateroverlast.

Vanuit deze inzichten ging de blik naar de toekomst. In groepjes bespraken de deelnemers welke elementen van het ondergrondse landschap hersteld zouden moeten worden om de weerbaarheid van het gebied tegen klimaatverandering te vergroten. Die elementen vormen de 'basisstructuur' van een gebied, en die wil je in standhouden of herstellen.

Uit de praktijk – Harderwijk

Henk Maas, planoloog bij gemeente Harderwijk, vertelde over het proces dat voorafging aan het vastleggen van de basisstructuur van het ondergrondse landschap in de omgevingsvisie van Harderwijk. De aanpak startte met gesprekken met inwoners en deskundigen. Dat resulteerde in veel en complexe informatie, ideeën en standpunten. Om de input te categoriseren heeft het denken vanuit het natuurlijk systeem enorm geholpen. Bij het

voorleggen aan de gemeenteraad van het voorstel voor het beschermen van de basisstructuur bleek de bodemkaart erg helpend.

Bij de planvoorbereiding moet je ervoor zorgen dat de basisstructuur in planologische projecten leidend is. Dat vergt nog heel wat missiewerk, want de omgevingsvisie is nog niet vertaald naar het omgevingsplan en naar de sectorale visies die de gemeente nog heeft vanuit de tijd voor de Omgevingswet.

Omgevingswet, WBS en gemeentelijke planvorming

Paul van Eijk, Lector Duurzaam water in de Omgevingswet bij Van Hall Larenstein (VHL), ging in op de mogelijkheden die omgevingsprogramma's kunnen bieden om het 'gat' tussen de Omgevingsvisie en het omgevingsplan te dichten. Dat 'gat' is groot, zo blijkt uit onderzoek door studenten van VHL.

Omgevingsprogramma's zijn zelfbindend voor de vaststellende overheden. Een omgevingsprogramma beschrijft afspraken over doelen, middelen en menskracht binnen een overheid of tussen overheden.

Provincie Gelderland: aan de slag met verankeren WBS

Paul Oude Boerrigter, coördinator team Bodem en Ondergrond bij provincie Gelderland, vertelde dat de provincie samen met de medeoverheden WBS verder uitgewerkt in het Provinciaal Programma Landelijk Gebied, in gebiedsarrangementen, en in de nieuwe Omgevingsvisie die naar verwachting in 2026 wordt vastgesteld. Werkende weg is het WBS-carroussel ontwikkeld. Hierin staan 6 modules beschreven die allemaal op orde moeten zijn voor implementatie van WBS.

Terugkijkend op de Masterclass

Na afloop van het lesprogramma werd een rondje langs de deelnemers gedaan. Dat leverde onder meer op:

- De werkvorm die in de masterclass is doorlopen is ook toepasbaar in de eigen organisatie: met collega's, met B&W, met de raad. Het samen leren kennen van het natuurlijke systeem en de dialoog hierover zijn hierbij waardevol.
- Landschap is voor iedereen herkenbaar (historie /gebiedsidentiteit). Dat geldt niet voor bodem en water. Daarom is landschap een goede ingang om de visie op WBS te ontwikkelen.
- De eerste stap die de deelnemers willen zetten is om gemeentelijke collega's hierin mee te nemen. Dit kan bijvoorbeeld door hierin samen te werken met de projectleider Omgevingsvisie en/of de collega's van het natuurlijk bij elkaar te brengen om.
- Ook andere thema's dan hydrologie en natuur, die direct samenhangen met de opbouw van het bodem- en watersysteem en dus het ondergrondse landschap, zijn belangrijk bij WBS. Bijvoorbeeld de mogelijkheden voor bodemenergie en de aanwezigheid van verontreinigingen. De boodschap van Vincent Grond is: belangrijk is dat je eerst de basisstructuur bepaalt, en daarna pas de andere functies daarin inpast.

Vragen

Heb je na het lezen van deze terugblik inhoudelijke vragen? Stuur ze dan graag naar GOO@gelderland.nl.